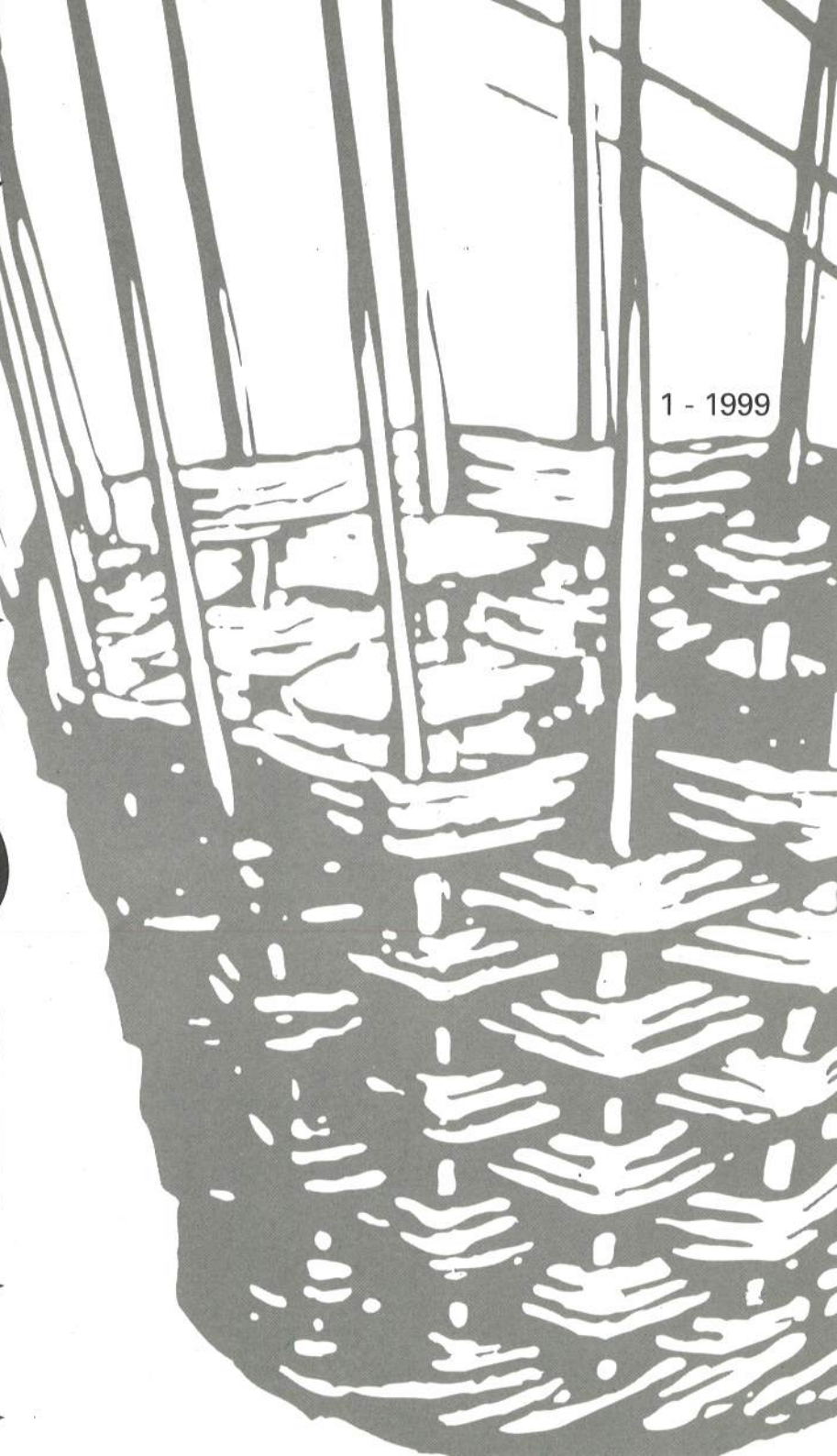

WILG&MAND

1 - 1999

WILG & MAND

Bestuur van Stichting Wilg & Mand:

Voorzitter Georg Rijken
Oosterblokker 130, 1696 BK Oosterblokker
(tel./fax 0229-263568)

Secretaris vacant, zie voorzitter

Penningmeester Chris Wenneker
Meikade 1, 6744 TA Ederveen
(tel. 0318-571902)
Giro 2695726

Leden Arie van 't Hoog, Piet-Hein Spieringhs,
Marleen Postma

Bulletinredactie: Arie van 't Hoog, Anna Frederiks
Bijdragen voor het bulletin in goed leesbaar
handschrift of getypt sturen naar:
Arie van 't Hoog, Hogeweg 11,
8194 LN Veessen. (tel./fax 0578-631346).
De redactie behoudt zich het recht tot het
verkorten van artikelen voor.

Cursusinformatie: Maria Kuijpers, Sarinkdijk 1,
7255 MS Hengelo (Gld.)
(tel./fax 0575-467481)

**Inlichtingen
over teen:** Bert van Halen, Veldijksestraat 9,
6627 KE Maasbommel (tel. 0487-562212)

**Gereedschap-
voorziening:** José Schilder, Nieuwe Loosdrechtsedijk 209,
1231 KT Loosdrecht (tel./fax 035-5823945)

**Beheer
bibliotheek:** Monique van Royen, P. Buyslaan 11,
2101 BG Heemstede (tel. 023-5283073)

**Verzending
boeken** Sander van Harten, Bocht 7,
1601 JG Enkhuizen (tel. 0228-313815)

**Minimum-
donatie:**

f30,- per jaar
(buitenland
f35,- per jaar)

**Donateurs
ontvangen
de bulletins
gratis**

Uitgave Stichting Wilg & Mand. Verschijnt 4 maal per jaar.
Zeventiende jaargang, 1999-1
Stichting Wilg & Mand ISSN: 1382-8894

Het eerste bulletin van 1999. Een druk jaar ligt achter ons en aan zo'n zelfde jaar zijn we begonnen. Op het moment dat ik dit schrijf moet de voor 16 januari geplande docentendag nog plaatsvinden. Ik denk dat die dag een heel goede opzet is voor de samenwerking van cursusleiders in Nederland. Het is in ieder geval een prima initiatief van de werkgroep cursussen.

De financiering van de vertaling van het Franse mandenmakers-handboek is in volle gang en tegelijkertijd maak ik van de gelegenheid gebruik u allen op te roepen om, als u dat nog niet heeft gedaan, de stichting te steunen in deze door een certificaat van renteloze lening aan te schaffen of zelfs sponsor te zijn (zie bulletin 98-4). Ter ondersteuning van dit kleine pleidooi moge dienen dat het Rotancentrum Noordwolde het belang van het project inzien en ondanks het feit dat zij zelf een stichting zijn en per definitie niet over een ruime portemonnee beschikken, ons steunt door middel van een sponsorschap.

Aan het eind van vorig jaar werd het bestuur geconfronteerd met het feit dat Wout Foppen het werk als secretaris en het samenwerken binnen een bestuur te veel vond worden en zijn functie neerlegde. Het bestuur vindt dit erg jammer en probeert voorlopig zijn taken te verdelen. Het is duidelijk dat het bestuur dringend versterking nodig heeft. Gelukkig heeft Marleen Postma zich bereid verklaard een bestuurstaak op zich te nemen.

Als u dit onder ogen krijgt heeft zij inmiddels al twee vergaderingen meegemaakt.

Dit jaar zal, door alle verplichtingen, in het teken staan van het voorzichtig manoeuvreren. Een doel dat ik even wil noemen is het realiseren van een zg. PR pakket. Dit is een standaardverzameling presentatiemateriaal, waarmee men op markten en beurzen de stichting en haar werk bekendheid kan geven. Of dit financieel haalbaar is zal moeten blijken. In ieder geval zullen we er ons best voor doen.

Als ik het over PR heb constateer ik verheugd dat de naam van de stichting steeds vaker verschijnt in periodieke bladen. De inbreng van Maria Kuijpers mag ik hier wel even noemen. Hoewel de mediawereld ook voor haar nog wel eens verrassingen in petto heeft, zorgt zij er in principe toch voor dat informatie over de stichting op deze manier naar buiten komt.

Het moge duidelijk zijn dat het bestuur van onze stichting eigenlijk liever een Nederlands standaardwerk over mandenmaken had uitgebracht. Helaas bestaat zo'n boek niet. In Frankrijk, een veel groter land dan het onze, loonde het kennelijk wel zo'n boek het licht te doen zien. In dit boek wordt niet alleen aandacht geschonken aan de techniek van het mandenmaken. Het bestaat uit een aantal delen waarbij één deel dat de materialen behandelt waarmee gevlochten kan worden, één deel met basistechnieken en één deel waarin van vrijwel alle in Frankrijk gevlochten types manden overzichtjes staan met maten en benodigde materialen. Kortom een degelijk standaardwerk. Natuurlijk worden in dit boek geen traditionele Nederlandse manden beschreven. Maar als je een mand maakt, is het vaak heel moeilijk te weten welke verhoudingen van lengte, breedte en hoogte je moet hanteren. Dit boek geeft daar een duidelijke handleiding voor. Er is altijd wel een overzichtje te vinden waaruit je de verhoudingen voor jouw mand kunt halen. Ook worden in het technische deel de diverse technieken, van illustraties voorzien, behandeld.

Het eerste deel, dat gaat over de geschiedenis van het mandenmaken en de verschillende materialen waarmee gevlochten kan worden is buitengewoon instructief. Zelfs voor iemand die regelmatig manden maakt is het niet vanzelfsprekend te weten dat er zoveel verschillende soorten rotan zijn. Wel eens gehoord van Kooboo (koeboe) of van Palembang? Frans is voor de meeste van ons een niet zo toegankelijke taal. We zijn dus heel blij dat dit boek in het Nederlands zal verschijnen.

We hopen van harte dat dit stukje ertoe bijdraagt u over te halen een certificaat van lening te kopen of misschien zelfs een bedrag te doneren ter ondersteuning van dit initiatief.

Overigens wordt, zoals u misschien weet, door de werkgroep cursussen gewerkt aan de beschrijving van een aantal traditionele Nederlandse manden. Dit is niet iets dat van vandaag op morgen klaar is, zeker ook vanwege het financiële aspect, maar er wordt aan gewerkt.

Georg Rijken

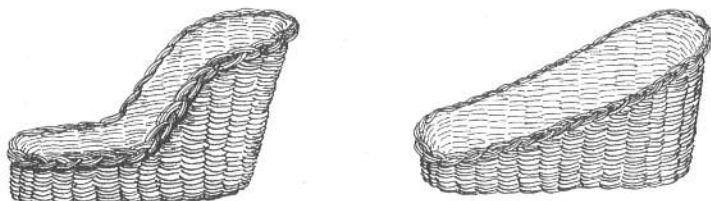
In de vroegere U.S.S.R. zou niets meer over zijn van ambachtelijke vakkennis. De machine kon immers alles maken, vlugger en goedkoper, zonder dat er veel spierkracht voor nodig was. Kennissen uit Frankrijk, betrokken bij de bouw van een boerderij in de Oekraïne, hadden mij dat een paar jaar geleden verteld. Zelfs een normaal geschoolde timmerman was er niet meer te vinden.

Later was ik in de gelegenheid hierover mijn licht op te steken bij een bevriend Nederlands-Russisch echtpaar. Hun verhaal luidde met betrekking tot de verre omtrek van Moskou heel anders. "Er is enorme belangstelling voor alles wat ambachtelijk is!

Mandenmaken? Er is een boek over hoor!" En een paar maanden later brachten ze dat boek voor me mee.¹⁾ Ik ken geen Russisch, maar dat merkwaardige alfabet valt wel te leren. En in de eerste plaats vertellen de talloze afbeeldingen: foto's en werktekeningen, hun verhaal.

Het lijkt een degelijk instructieboek; het begint met een hoofdstuk over vaktermen, gereedschap en teenteelt. Iva betekent wilg vind ik in een woordenboekje, een verjaarsgeschenk dat goede diensten bewijst. Bij de benamingen zijn het Amerikaantje, de Bitterwilg en een soort uit de Oeral te herkennen; Latijnse namen ontbreken helaas. Het schillen met behulp van een simpele houten schilklem wordt in een serie van zes foto's duidelijk gemaakt. De werktekeningen zijn uitstekend (zie de afgebeelde voorbeelden), ze maken veel begrijpelijk over gebruik van gereedschap en toegepaste technieken.

Uitgaande van de afgebeelde manden is mijn indruk dat het accent niet ligt op eenvoudige, stevige gebruiksmanden, of op typisch Russische traditionele modellen. Wel wordt de beugelmand, ons bögelkorfke uit Twente, beschreven alsook de eraan verwante, mooie 'Schiffsschwinge'. In een tweede, wat later gekregen boekje²⁾ lijkt er iets meer aandacht aan gegeven te worden (afb. 1).

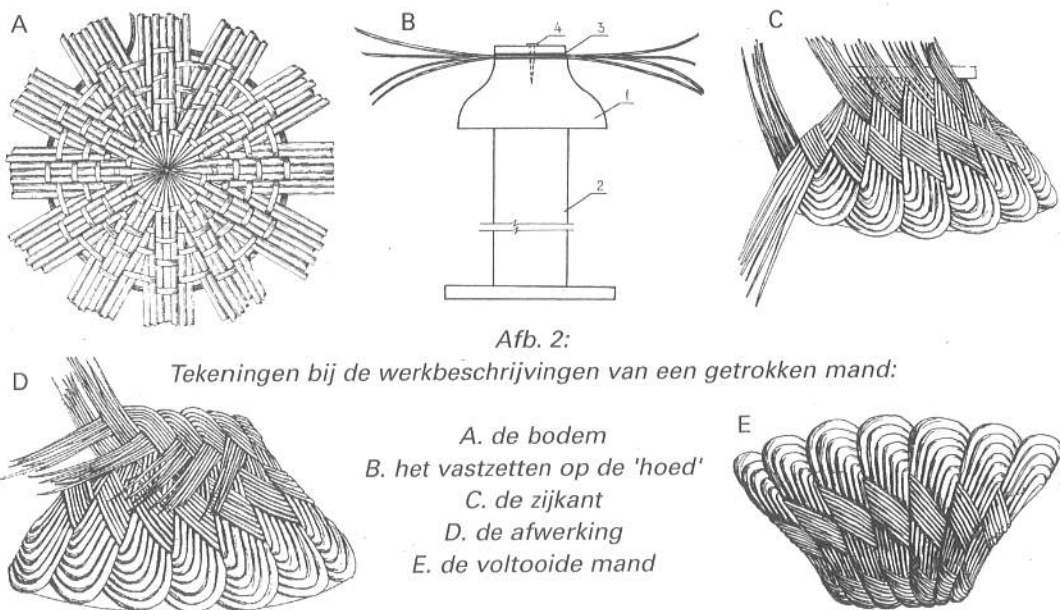
Afb. 1:

Op 't eerste gezicht bakermatten, maar die zijn onbekend in Rusland. Dit zijn zitjes op sleden!

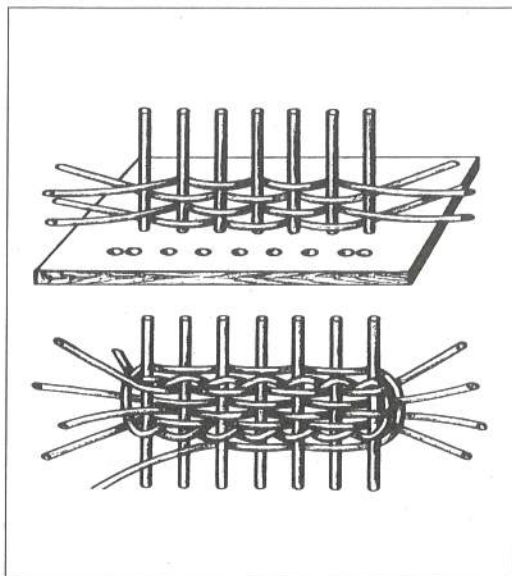

De vakkennis lijkt me respectabel, de nadruk ligt soms zo te zien vaak zelfs op virtuositeit, en er is kennelijk materiaal van uitstekende kwaliteit verkrijgbaar. De meeste voorwerpen, veel van witte teen, maar ook wel met fantasie tweekleurig gevlochten, lijken meer voor binnenshuis dan voor gebruik buiten gemaakt te worden en soms alleen maar bedoeld als pronkstukken. Want een gevlochten samovar (de Russische waterketel met kraantje voor thee zetten) is zeker een technisch hoogstandje, maar kan toch onmogelijk functioneel worden genoemd! Gevlochten lampenkapsjes: abajoers en 'sier'potten of kasjo's (het Franse abat-jour en cache-pot) zijn kennelijk populair en zo herken je soms ook een enkel vertrouwd woord.

Er is bepaald een rijkdom aan getrokken werk. Ook in het tweede hierboven genoemde boekje zijn er goede voorbeelden van te vinden (afb. 2A-E). Deze manden worden om mallen (houten vormen) gemaakt.

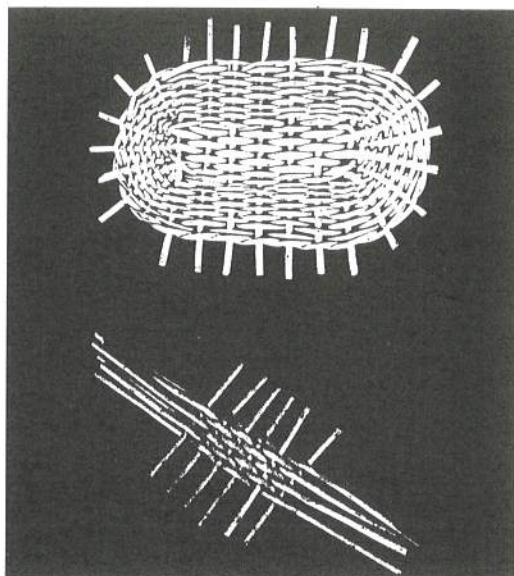
Twee van de beschreven technieken hebben me bijzonder getroffen. Ten eerste worden de beide vlechtwijzen van de ovale bodem beschreven, dus ook de alleen in Nederland en Engeland bekende (afb. 3A-B). Je vraagt je af of Tsaar Peter misschien behalve scheepstimmerlieden ook een mandenmaker meegetroond heeft naar Rusland! Waarschijnlijker lijkt me dat het boekje van Thomas Okey van omstreeks 1913, waarin beide vlechtwijzen zo duidelijk zijn beschreven, zijn weg naar Rusland heeft gevonden.

A

Afb. 3:

Twee varianten (A en B) op de Nederlands-Engelse ovale bodem

B

Ten tweede trof mij de als 'mand gevlochten op één hoepel' beschreven ronde of ovale mand. Daarbij is het begin een hoepel, waaromheen de staken worden aangeschalmd. Daarna wordt opgetuind (die prachtige term leerde ik van de mandenmaker Ofman in Alkmaar) en in plaats van de rand wordt dan de bodem gevlochten, waarbij de staken rechthoekig worden omgeknikt en kruislings als basis dienen voor de bodem (afb. 4).

Michael Thierschmann schreef over een voorbeeld van deze techniek in het Openluchtmuseum in Detmold (afb. 5A-B) en wist van toepassingen in Ierland en Finland.

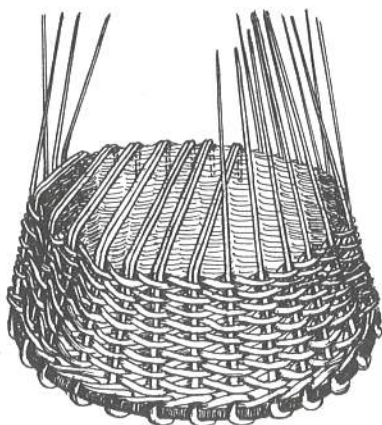

A

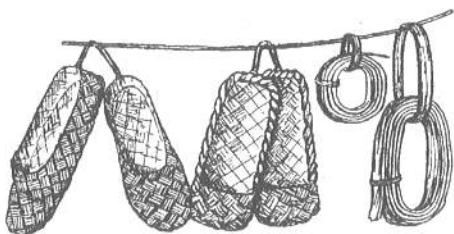
B

Afb. 5:
A. De mand uit
het Openlucht-
museum in
Detmold
(foto's Michael
Thierschmann)
B. De bodem

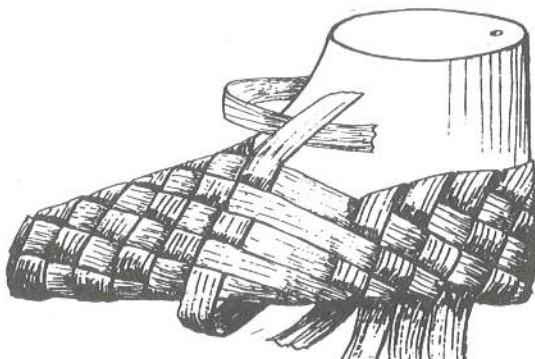

Afb. 4:
*Het begin van een 'op één hoepel
gevlochten mand'*

Het eerstgenoemde boek wordt besloten met een volledige beschrijving van het maken van meubels. Waarschijnlijk is dit altijd een broodwinning gebleven, misschien doordat die naar verhouding goedkoop waren en makkelijk te transporteren? Ze zien er heel vertrouwd uit, als serremeubels van vroeger. Het tweede boekje, kleiner en eenvoudiger van uitvoering, eindigt met de beschrijving van het maken van schoeisel van boombast (afb. 6).

Afb. 6:
Het vlechten van schoeisel uit boombast

Kort geleden kwam er nog een derde boek mee ³⁾, over het vlechten met wilgenteen en moerasplanten. Ook hierin is behalve over manden veel te vinden over gevlochten meubels. Daar zijn heel bewerkelijke, versierde pronkstukken bij, zoals kinderbedjes, fauteuils en schommelstoelen. De moerasplanten zijn voor zover ik uit de afbeeldingen kan opmaken bies en lisdodde (ook hier ontbreken de Latijnse namen).

Oplage 25.000! klonk het bij de overhandiging van dit derde boek. Nu ik het woord tirasj (het Franse tirage) kan ontcijferen, meen ik te begrijpen dat de eerste twee boeken oplagen hebben van respectievelijk 85.000 en 30.000 exemplaren. Het zijn blijkbaar

vakboeken voor mandenmakers, ook voor wie slechts een deel van zijn tijd, misschien de winter, kan gebruiken om iets meer inkomsten te verwerven, een begrijpelijke en dringende noodzaak in Rusland.

Het eerstgenoemde boek is uitverkocht, maar Natasja van Orden wist via contact met de schrijver nog aan twee exemplaren te komen, één daarvan is nu in onze bibliotheek opgenomen. Kent een van onze donateurs misschien Russisch?

Mia Pot

Noten

1. B.M. Doebrovskii, [poging tot vertalen] 32 lessen in vlechten met wilgenteen. Moskou 1993 [hieruit afb.3].
2. E. Donets & P. Ratsjkov, [id.] Vlechten met wilgenteen en boombast. Moskou 1994 [hieruit afb. 1,2,4 en 6].
3. Sergei Kotov, [id.] Vlechten met wilgenteen en moerasplanten. Jekaterinenburg 1995.

IN DE BAN VAN DE WILG

**Cursisten
schrijven**

Toen vorig jaar in het bulletin van Wilg & Mand de cursus van één week in Rhijnauwen werd aangekondigd, dacht ik: "dit is mijn kans" en schreef me in. Hoewel mijn geworstel met wilgentenen zich tot dan toe had beperkt tot het 'creatieve', en in de ogen van de echte ambachtslieden thuishoorde in de categorie 'fröbelen', vond ik dat ik toch ook eens een mand moest leren vlechten zoals het écht moet. Maar zondagavond, het begin van de herfstvakantie, vroeg ik me wel af of er ergens een schroefje los zat, iedere dag vroeg op (ik behoorde tot de 'niet-slapers'), van alles regelen om te kunnen eten, nog met de hond uit, kortom: twijfel!

Maandagochtend: wat gespannen en dus aan de vroege kant aangekomen op Rhijnauwen, bleek al gauw dat er meer mensen wat onwennig stonden te kijken. Na een welkomswoord en koffie werden we naar onze vlechtruimte gebracht en voordat je het wist was iedereen verbeterd aan het werk. We begonnen allemaal aan de bodem van de eerste mand, geen tijd voor gepraat, enkel gezucht, gesteun en zo nu en dan een zachte vloek. We vergaten van pure werklust de lunch bijna, die overigens elke dag heerlijk was. Aan het einde van de eerste dag stonden er warempel al een paar manden klaar die de toets der kritiek goed konden doorstaan, de echte natuurtalenten kwamen al aan het licht.

Dinsdag om tien uur aan de slag, soms was er de avond tevoren nog wat doorgewerkt. Het is verbazend te ontdekken dat een mens op vele onvermoede plaatsen spieren heeft die na een dag worstelen met tenen, op een kussentje op de grond met een plank over je benen, allemaal wat schreeuwerig protesteren. De tweede dag zag je dan ook de mensen die echt last hadden van hun rug een stoel kiezen: dat gaat ook prima. Er was warempel zo nu en

dan wat tijd om even te praten. Leuk om te zien hoe in de loop van de week de koffie werd begroet, de eerste dagen vergaten we dat, later werd er zelfs even echt gepauzeerd. Er was tijd voor wat gesprekken: met het internationale van de cursus (Engeland, Denemarken en België waren vertegenwoordigd), leverde dit soms leuke versprekingen en talenkronkels op.

De woensdag begonnen we, vroeg in de stromende regen, met een excursie naar de griend in Culemborg. Wat een hoeveelheid verschillende soorten wilg en wat een mooie kleuren! Heel erg hebbertig word je daarvan en krijg je plannen om je hele tuin te veranderen in een kwekerij, niet erg handig op ons klapzand in de Kop van Overijssel. Nadat we voor een deel de eerste mandjes allemaal op dezelfde manier hadden gemaakt, kwam er nu wat verscheidenheid: iedereen had andere wensen die konden worden ingewilligd. Onze 'leraar' Georg Rijken had een bewonderenswaardig geduld en legde alles vele malen uit, gaf iedereen aandacht en tijd. We werden tussendoor ook ruim bedeed met complimentjes en als je nog wat na zat te gloeien van zijn uitroep "dat ziet er prachtig uit" viel het daarna niet zo erg op dat er eigenlijk van alles anders moest. Je probeerde dat dan en kreeg vervolgens weer een compliment, daar knap je van op!

Donderdag: voor mij de eerste nacht zonder vreselijke dromen van wilde achtervolgingen door wilgenmensen en -monsters: wat is het moeilijk om de knop om te draaien als je ergens zo druk mee bent de hele dag. Het fanatisme van de eerste dagen zakte wat, er kwamen minder vragen, de manden werden steeds mooier en de vingertoppen steeds gevoeliger, ik kreeg al kippenvel als ik dacht aan het afwerken van de laatste mand: al die weerbarstige stukken! Vrijdag werd 'orendag', het afwerken van de manden met handvatten en hingsels, wat lang niet meeviel, maar waarvan ze ineens erg opknaptten. Er kwamen nog wat mensen van de stichting langs. Eén van de voordelen van deze cursus vind ik zelf dat de namen in het bulletin nu gezichten hebben, mijn gevoel van buitenstaander te zijn is wat verdwenen, vooral toen ik nog iemand tegenkwam die ook wel wat in het 'creatieve' zag.

Vrijdagmiddag volgde het opruimen, foto's maken, uitwisselen van uitnodigingen om in Engeland te komen kijken, een laatste kop thee en naar huis. De bewonderende kreten van de familie bevestigden nog eens het gevoel dat de cursus een goede keuze was geweest.

Een heerlijke week, niet het minst dankzij een prima leraar en een gezellige groep. Eén suggestie heb ik voor volgend jaar: de cursus op drie dagen, zodat er nog een beetje vakantie voor mij en mijn vingertoppen overblijft?

*Baukje Verhallen-Dragstra
Kallenkote*

Na eerst op voorhand een c.v. te hebben verstuurd vertrokken we maandag vol goede moed en ook wel nieuwsgierig naar Bunnik. Eerst kregen we een tas koffie met lekkere koekjes en een verwelkoming, in het Engels, door Bert Balk en daarna gingen we al meteen aan de slag.

Onze groep, onder leiding van Arie van 't Hoog, bestond uit vier Nederlanders, drie Belgen en een Deen, waarvan zes vrouwen en twee mannen.

De opzet was om drie vierkante manden te maken en daar is iedereen, al dan niet met meer of minder hulp, in geslaagd. Met de nodige koffie- en theepauzes werkten we van ca 10 uur 's ochtends tot soms 22-22.30 uur 's avonds. Daarna ging het richting bar. Iedereen, zowel leraren als "leerlingen", gaf met veel enthousiasme antwoord op onze vele vragen: over rond, ovaal, en andere technieken. De laatste avond was er een trouwfeest en ging de bar vroeger dicht. Hierdoor was de avond wat gebroken en was er niet echt een gezamenlijke avond waarbij iedereen aanwezig was.

Alles bij elkaar hebben we die week veel geleerd en moe, maar heel tevreden, reden we terug naar huis.

Voor ons was dit initiatief voor herhaling vatbaar!

Arie, bedankt, we waren heel blij met je geduld en deskundige uitleg.

*Agnes Lieckens
België*

Een mandenmaker uit Great Yarmouth, Colin Manthorpe, was een van de docenten in Rhijnauwen. Colin is een echte rot in het vak, die als kind al zijn dagen vlechtend doorbracht. Zijn leven lang heeft hij voornamelijk vissersmanden gemaakt, met als specialiteit de herringcran. De cran is een unieke traditionele Britse haringmand, gebruikt in de visindustrie. Voor het eerst gesignaleerd in Schotland in 1889 en later in Engeland in 1908, was het de enige mand met officiële erkenning.

Een cran is een maat. Je hebt de quarter cran en de eight cran. Een eight werd gebruikt om met een klein deel van de vangst naar de markt te gaan om de kwaliteit van de haring aan de handelaars te laten zien. In de quarter werd de haring gespoeld, gezouten en aangeleverd. Iedere cran moest exact aan bepaalde maten voldoen.

Elke afwijking aan die maat kon een haring meer of minder opleveren. Aangezien de haring een dure vis was (samen met de ansjovis wel het goud der zee genoemd), wilden de vissers geen haring te veel in de cran en de opkopers er geen te weinig. Daarom moest de bodem de juiste bolling hebben, de doorsnede van de mand werd op verschillende punten nagemeten en de staken mochten niet wijder dan een duim dik van elkaar staan. De mandenmakers hoopten dan ook altijd op een keurmeester met de dikste duim. Wanneer de mand goedgekeurd was, kwam op een van de latjes het keurmerk te staan.

Uiteindelijk gingen de zo op het oog zeer zwaar uitgevoerde crans maar een seizoen mee, ca. 3 maanden, de tijd dat de haring aanwezig was. Daarna waren de manden meestal op.

Hieronder volgt een nauwgezette en uitgebreide beschrijving van de quarter cran, geschreven door Piet-Hein Spieringhs.

Anna Frederiks

De cran is een ronde mand, op lagen gevlochten met een ajour bodem en wand.

Bodem: afmeting 14.5 inch.

6 lagen van 2 m lang bij 13 mm.

Doorlegger 2.10 bij 10 mm, de bijsteker 9 mm.

Teken een kruis op de plank vanaf de linkerzijde op 7.25 inch.

De lagen steken aan beide zijden 1 inch uit.

De eerste stek komt nu met de voet naar rechts, de volgende drie afwisselend om en om ernaast. De laatste twee komen erover en, waarvan de eerste met de voet naar rechts. De doorlegger leg je nu aan zoals bij iedere ronde mand, alleen ga je er nu meteen een keer mee rond zonder bijsteker en zonder dat de stekken gesplitst gaan worden. Nu wordt de bijsteker vrij lang aangesneden en tus-

sen de tweede en de derde stek vastgezet. Deze maakt nu een ronde tot je bij de doorlegger uitkomt. Vervolgens maken doorlegger en bijsteker nog eenzelfde ronde, zonder de stekken te splitsen. Zet hierbij de stekken goed omhoog, voor een behoorlijke bolling in de bodem. In twee ronden worden de stekken nu wel gesplitst door ze steeds met twee tegelijk samen te voegen. Daarna met rotan 5 mm zes keer rond vlechten; voor 1 achter 1 en afhechten achter een vorige ronde.

Staken: 20 plus 6 extra stekken van 12 mm. De staken scherp aanpunt. Naast een korte stek komt aan beide zijden een lange staak. Tussen twee lange staken komt een korte stek. Met een passer vanuit het midden de diameter van de bodem uitzetten op 7.25 inch. Met rotan 5 mm iets binnen deze diameter een ronde fitsen en een ronde paren, te beginnen bij de doorlegger. Vervolgens de korte stekken afknippen, het werk draaien, staken aanprikken en in een hoepel plaatsen. Met een rotan erbij wordt nu een kim voor 2 achter 1 gevlochten, tweemaal rond met rotan, daarna vijfmaal met witte twijg van 1.80 m, 6 mm.

Afhechten: met de laatste tweemaal een achtje leggen voor de lat, van rotan een kram vast slaan tussen de twee staken in (komt nooit meer los). Zoek 4 zware twijgen van 14 mm, knip hier 18 hulpstaken uit. Vervolgens 6 gespleten hazelaarstokken en twee latjes. Punt alles aan.

Insteken: een latje komt precies naast de middelste stek van de serie van drie in de bodem. Recht er tegenover het tweede latje. Rechts van de latjes worden om de drie staken een hazelaarstok ingestoken. Op de resterende plaatsen de twijgen, de dikste daar

waar de staken het verst uiteen staan, de smallere daar waar de ruimte kleiner is. Met behulp van een maatstok (knock downer) wordt alles op gelijke hoogte geklopt, 12.75 inch. Halverwege de stekken met rotan 6 mm de eerste fits leggen. Deze begint bij 6 staken voor de lat, gaat een maal rond en wordt verder gepaard tot de lat. Iedere mandenmaker begon met deze fits op een andere plek. Daarmee onderscheidde hij zijn crans ten opzichte van die van zijn collega's. De fits bovenaan begint 2 cm onder het einde van de stekken, precies aan de overzijde van de vorige. Een ronde fitsen, daaropvolgend tweemaal rond met paren. Als laatste volgt de kim van vier, voor 2 achter 2, beginnend met toppen. Nodig 8 twijgen van 2.10 m van 8 mm.

De rand: Deze geeft de mand zijn robuuste uiterlijk en wordt achter 2 voor 6 gelegd. De eerste twijg die voor 6 gaat wordt zo neergelegd dat er nog 3 twijgen tussen passen. Bij de derde staak wordt een priem onder de neergelegde staak gestoken. Deze voorkomt dat de eerste voorlangs lopende twijg omhoog wordt getrokken door de volgende. Bij de vijfde staak wordt er voorlangs een priem schuin naar beneden gestoken. Deze zorgt ervoor dat er nog ruimte overblijft voor de laatste neer te leggen staak. Leg de slagen steeds net iets onder de vorige neer, zodat de rand schuin naar beneden afloopt. Wanneer je dwars tegen de mand aankijkt moet je alle neergelegde staken nog kunnen zien.

De oren: deze behoren op de cran licht naar buiten te staan. Origineel zijn het rotan oren. De streng is ca. 3 m lang en 8 mm dik. Dit was niet voorhanden, dus dan maar twee zware twijgen 2.50 m lang en 9 mm dik. De oren worden binnen vier staken gemaakt en zo neergezet dat het latje midden onder het oor zit.

Matentabel van de verschillende crans in inches (in cm's x 2.53). Neem voor de kleinere maten verhoudingsgewijs dunner en korter materiaal.

Piet-Hein Spieringhs

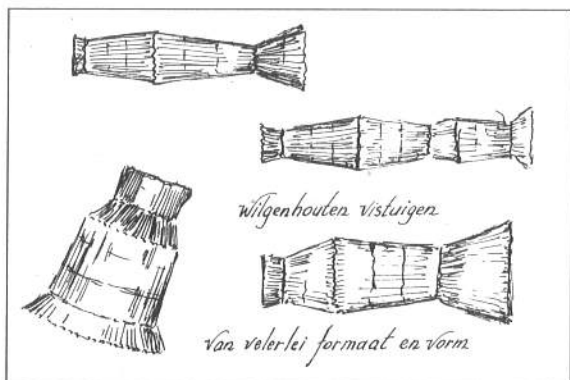
herringcran:	(niet in cursus)				
	1/4	1/6	1/8	1/10	mini
bodemdiameter	14 1/2	12 3/4	11	9 3/4	8 1/4
aftekenen omtrek	7 3/4	6 3/4	6	5 3/8	4 3/4
lengte strekken	12 1/4	11	9 5/8	8 1/2	7 1/8
hoogte inslaan stekken	12 3/4	11 1/2	10	8 3/4	7 1/2
bovenwijdte 1e fits	18	15 1/2	13 1/4	11 3/4	10 1/4
hoogte onder rand	14 1/2	12 3/4	11	9 3/4	8 1/4

Korven en kubben

Waar in het landschap volop buigzame twijgen voorhanden waren, werden ze door de bewoners gebruikt voor het vervaardigen van allerlei dingen die men dagelijks nodig had. Woningen, hutten en schuren trok men in vlechtwerk op, bruggen en wegen werden gebouwd met behulp van vlechtwerkmatten. Maar daar bleef het niet bij. Zo vervingen buigzame twijgjes touw en van takhout werden zelfs dikke kabels gemaakt.

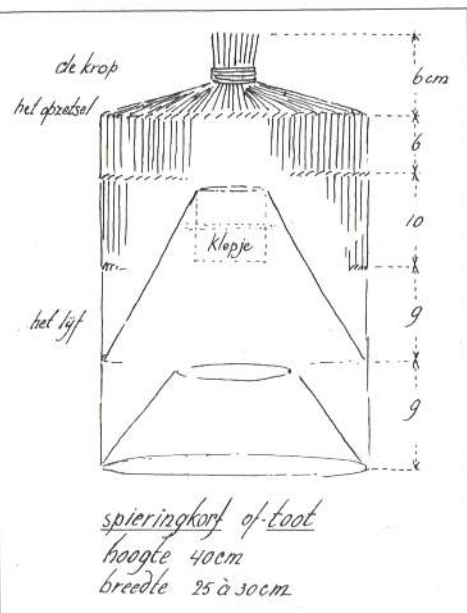
Het lag voor de hand dit nuttige materiaal ook te gebruiken voor het vervaardigen van vistuigen. Vermoedelijk paste men aanvankelijk eenvoudige gevlochten trechters toe die in nauwe stroomgeultjes werden geplaatst. Dit soort vistuigen vereiste natuurlijk constant toezicht teneinde de eenmaal gevangen vis het ontsnappen te beletten. Later bouwden de vissers deze vangmiddelen dan ook in meer doelmatige vormen waardoor de kans op ontsnappen sterk verminderde. Bovendien werden de bouw en het gebruik voortdurend aangepast aan de ervaringen met het specifieke gedrag van de prooi.

Op den duur ontwikkelden zich zo velerlei vistuigen, die in hoofdlijnen overeen kwamen, maar in detail afweken door plaatselijke omstandigheden en werkgewoonten (figuur 1).

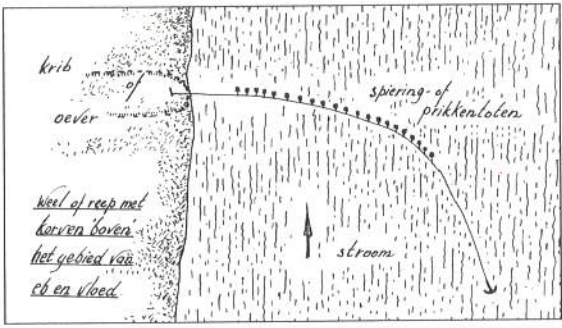

Figuur 1

Uiteraard behield men de nuttige trechtersvormige opening van de 'oeruitvoering' en breidde die op den duur uit met een gevlochten kamer waarin de vis zich kon verzamelen zonder dat er een uitweg overbleef. Een nauw toelopende keel of ink, die de trechter met de verzamelkamer verbond, was daarvoor de meest geëigende voorziening. De figuren 2, 3 en 4 laten wat meer van dergelijke gespecialiseerde korven zien. Ze werden zowel gebruikt voor de

Figuur 2

Figuur 3

Figuur 4

vangst van pikken als van spiering. De vissers bonden een aantal korven aan een lange lijn (reep) die dwars op de stroomrichting in de rivier werd gelegd. Oorspronkelijk werd die reep ook van wilgenhout vervaardigd en weel genoemd. Door de specifieke bouw van de korven ontstonden wervelingen en neren (terugstromen) achter de korven. De spiering neerde of 'eerde', zoals een oud Woudrichemse visser zei, in de korf. De wijze waarop de reeks korven in de rivier werd gelegd, was uiteraard afhankelijk van plaats en omstandigheden: eb en vloed, sterkte van de stroom etc. (figuur 3). De hier beschreven korf, die veel toepassing vond bij de prik- en spieringvangst, had voor het laatste doel nog een variant (figuur 5).

Figuur 5: Korf en kubben

Zoals de korven in diverse vormen en uitvoeringen voorkwamen, was dit ook het geval met de eveneens van wilgenhout gevlochten kubben (figuren 6 en 6a). Deze kubben werden, voorzien van aas, gebruikt voor de vangst van aal. Veel gebruikt aas waren stukgeslagen zoetwatermosselen of kleine visjes.

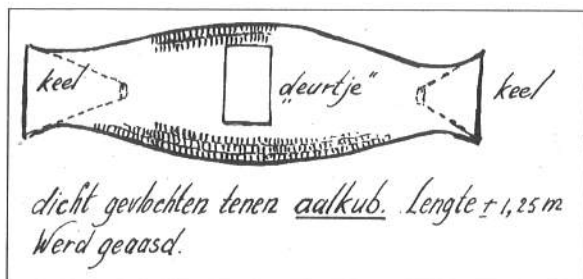
Zoetwatermosselen kon men op diverse plaatsen langs de rivieren in groten getale aantreffen. Op die plekken werden ze door de vissers opgeharkt met een zwaar gebouwde rijf, een mosselhark, waaraan een gebreide zak hing die de losgeharkte mosselen opving.

Figuur 6 en 6a: Korf en kubben

Aasvisjes ving de kubbenvisser met het kruisnet of met een grote of kleine kuil. Voorzien van een van deze of andere soorten aas werden de kubben aan een schuin in de bodem gestoken stok gehangen of uitgezet aan een reep of weel, ongeveer zoals de toten. Dit was vooral aan 'de Moerdijk' en verder 'lageruit' gebruikelijk (hoofdstuk 7.6).

Op den duur leidde de drang doelmatiger te werken tot het gebruik van kubben met twee inzwemopeningen, elk voorzien van een keel (figuur 7).

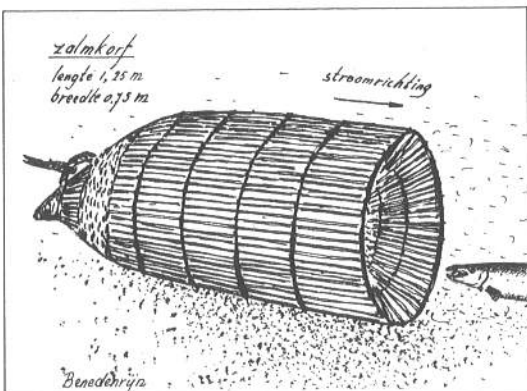

Figuur 7: Korf en kubben

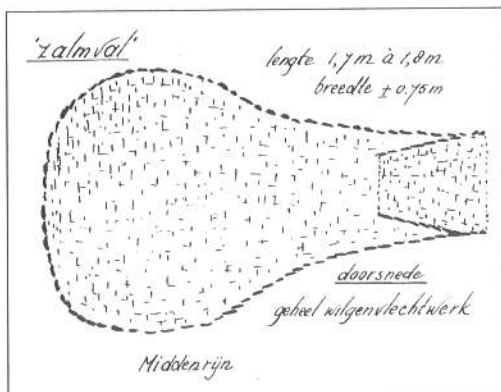
Het deurtje diende zowel voor het inbrengen van aas als om de gevangen aal eruit te halen.

De veelheid van vormen, zowel van korven als van kubben, moet, zoals reeds opgemerkt, in het verleden bijzonder groot zijn

geweest. Elk dorp en elk stadje aan het water had wel iets afwijkende modellen en elke visser en vlechter z'n eigen inzichten. De nevenstaande foto laat enkele grote aalkorven zien die in de omgeving van Sliedrecht, Hardinxveld en Werkendam werden vervaardigd. Nog groter waren de zalmkorven en zalmvallen (figuren 8 en 9) die reeds vroeg o.a. op de Neder-Rijn en de Midden-Rijn werden gebruikt en die qua vangstechniek enigszins met de prikkorven overeen kwamen.

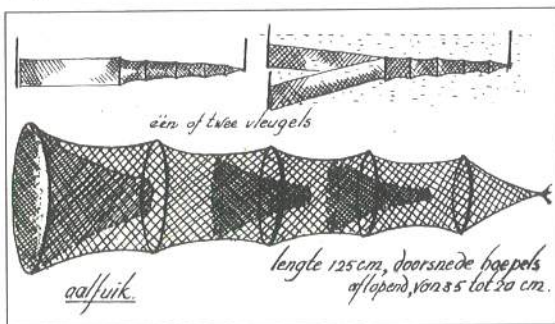
Figuur 8: Zalmkorf

Figuur 9: Zalmval

Fuiken

We zagen reeds dat de industrie in de late Middeleeuwen in grote hoeveelheden voldoende sterk en betaalbaar garen kon aanbieden. Dit materiaal had vele toepassingsmogelijkheden. Naast betere en grotere netten veroverden ook de gebreide fuiken een plaats (figuur 10).

Figuur 10: Gebreide fuik

Evenals de van wilgenhout gevlochten fuik of grote korf (zie foto) hadden ze twee vleugels, vleuken of wieken om de aal in de fuik te leiden. Bovendien waren ze voorzien van kelen die de terugweg afsloten. De vleugels of wieken maakten ze o.a. geschikt voor het afsluiten van kleine watertjes. Naast deze tweewiekers werden op

den duur ook veelvuldig eenwiekers toegepast. Langs die ene vleugel belandde de aal, zowel ter linker- als ter rechterzijde in de fuik. Om het effect nog te vergroten liet men de vleugel doorlopen tot in de eerste keel, een extra voorziening om de aal op het 'goede' pad te houden.

De van wilgenhout gevlochten fuiken of grote korven lieten zich echter niet zo gauw verdringen. Vooral bij molenaars en andere binnenvissers bleven ze nog lang in gebruik, omdat hun erven bij de maalvlieten voldoende ruimte boden voor het volumineuze vistuig. Voor de vissers op de buitenwateren lag dat anders. Ze moesten dikwijls woekeren met de bescheiden ruimte in hun bedrijfsvaartuigjes en dan waren gebreide fuiken een voordeel.

Een gedeelte van hoofdstuk 5.7 met toestemming overgenomen uit het boek: 'Rivieren, boten en vissers' van P. Verhagen, uitg. De Stroombaan ISBN 90-801993-0-3.

De grote gevlochten tenen fuik met twee wieken ('vleuken') werd overwegend in het binnenwater gebruikt, o.a. door molenaars. De werking is gelijk aan die van de gebreide fuik. Ten behoeve van het transport zijn de beide wieken of 'vleuken' aaneen gebonden met een wilgenteen. Normaliter staan ze schuin naar buiten gericht.

Deze fuiken (lengte ca 2.25 m) werden in de wandeling ook wel als aalkorven aangeduid. Van de kleinere uitvoering (lengte ca 1.9 m) eraast zijn de wieken insgelijks tijdelijk aaneen gebonden. De gebruikte benamingen zijn allesbehalve eenduidig, ze vorm(d)en gemakkelijk een bron voor misverstanden. Tot slot: de foto laat heel duidelijk zien wat een bewonderingswaardig vakwerk de vlechters leverden.

Zoals ik in een eerder stadium beloofde, volgt hier het hoofdstuk 'teenschillen' van Herman de Man. Ik heb het oude taalgebruik aangehouden.

Salomon Herman Hamburger, roepnaam Sally, zag op 11 juli 1898 in Woerden het levenslicht. Het gezin bleef er niet lang, ook al omdat het manufacturenwinkeltje van zijn vader weinig succes had. Herman, of eigenlijk Sally (Herman de Man noemde hij zich pas jaren later), was vier jaar oud toen hij met zijn ouders verhuisde naar Benschop, het dorp dat terugkeerde in verschillende aan zijn jeugd gewijde verhalen. Hier volgt het door Herman de Man beleefde 'teenschillen'.

"Zomersche grienden zijn toovertuinen. Weelderige, asemstille tuinen, onwezenlijke eenzaamheden ergens achter de rivierdijken. Pafferige schermblommen, meest berenklaauw en flobberig fluitkruid, zweeten er de vochtige warme aarde uit.

Geweldig worden die groen parapluies, sommige manshoog. Doodende winderanken groeien sluipend, zoeken trillend moordbelust; kurketrekkerachtige vangvingers doen het frettenwerk; platte zuignapjes bersten er in open. Flodderige onschuldsbloemen, de brooze witte zijdekelken, verhullen het gure vampiersleven wel, maar ondanks die teedere sier verspelen vele arme rijzen, frisch, lenig en buigzaam uit de grauwe stobben gesproten, het leven door dien schoonen bloedaftapper. Een ingetoomd hevig liefde- en moordtoneel is zulk een zomergriend. Bloedroode nachtschabessen aan grillige ranken waar nog purperen bloempjes aan bloeien met hartjes van brandend goud, liggen in edel zwierig gebaar neergevleid over de bronzen wortellooze mossen. Gif van die bessen kan argelooze kinderen doden.

Breeduitvingerende varens hollen zieke stobben uit, tot de dood er op volgt; jonge hazen ontvelen het zachtgroene nieuwhout van de hoepteen en knagen behagelijk rins sap uit de harten van het weeke, wordende hout. Schaduw van berenklaauw vermoordt het poovere ereprijs; reigers jagen achter de jonge vorschen, padden op bruine geribde slakken. De moord gaat rond zonder gerucht daar, terwijl het weelderige leven ook stom den warmen grond ontstijgt. Maar bij strijden en vallen blijft winnaar, wat de mensch tot winnaar heeft gewild: het rijshout.

Alles, wat overig in de windstille koele blankgroene kamers der grienden geschiedt, is klein bij het krachtig zwellend leven der veelvuldige, ordelijk uitgepoote rijsstobben gemeten. Wilde pracht van ontembare bramenrankes kan daar niet bij halen. Want de gerijde rijzen worden door de lokkende zon uit de aarde getrokken, met het breidelloos geweld van door 't leven bezeten. Het is, voor wien op een dijk zit, verheven boven de jong-

groene golvende pluimendos, of de hevige groeikracht als een murmeling rilt in de lucht boven de grienden en hoorbaar is. Daar, in de onbekende grienden van Holland, alleen door het werkvolk en enkele jagers bezocht, wordt het mandenrijs, bindrijs en hoephout gewonnen. Waar 's winters akelige, monotone verlatenheid van grauwe stobben en naakte rijzen als knekels op een doodenveld, de eenzaamheid der Hollandsche vlakten nog schrikkelijker doet zijn voor hen, die ons polderland alleen kunnen minnen, als de appelaren bloeien, of als de zangerige zeisen door de rijpe weiden zwiepen.

Met het rijshout wordt in den vroege winter, soms al in den herfst geoogst en, aan bossen gerijde, uitgezet in het water langs de polderwegen. Als dan de lente komt, bloeien nog eenmaal die afgesneden staken en twijgen, alsof ze niet wisten, hun onmacht om verder te leven. Als staven van Christophorus, bloeiend om hevige beroering, hevige wil hier, om voort te bestaan, om nog niet te sterven. Van lauwwordend lentewater, volgezogen, dat rijst en ebt tegen de teenbossen, rijpen de lenige rijzen zoo, tot berstensbroos de groenbronzen last gezwollen is. Dan komt de teenboer met zijn knechten en voert de zwaar-uitlevende rijzen uit de sloot en naar den dood.

Dunne palinkjes, die in de teen waren gekropen, vallen in het gras; worden makkelijke prooi van hongerige reigers. Op een open plek bezijden het daggeldershuis, waar al leiperzik bloeit en peerenboom donzig worden in den knop, staan de teenschillers opgesteld achter hun flappende, tjinkelende ijzers.

Mannen en meiden, ja kinderen werken mee; laag is het schilloon en lang is de dag. De vader van het geslacht schiet de teenen uit en sorteert: kerreband en tonneband; klein-grauw van kitteband; topteen van davidjes. De mannen vatten het zware goed: hoep-teen en tonneband, vrouwen en dochtertjes schillen klein-grauw, kinderen aan nietige ijzers slaan er de davidjes en de topteen door. In de lauwen Aprilwind klikken de veerende ijzers, 'n elk op aparte toon. Dat is een poover landorchest: muziek van de armoe. De teenen worden tweemaal, aan het dikeind eerst en daarna kopsch, door de ijzers getrokken; dan splijten de rijpdoorwaterde basten. Een fijne, aangename kruidgeur (waaraan wij, kinderen van 't rivierengebied, de lente kennen) stijgt op uit verse basten, die voor winterbrand over ruiters worden gehangen.

Kinderen maken van de dan nog taaie buigzame basten windmuisen, die ze behendig aan den sliert, door de lucht laten suizen. Uit het aantal en de onderlinge verhouding van de ongeschonden lootoogen op een heelgebleven bast, afkomstig van een rechte, ongekorven klein-grauw-rijs, lezen ouwe daggelderswijfjes de toekomst hunner kinderen. In de bruine bastenruiters ven de dwaallichtjes gaarne, vooral omstreeks den dag van Allerzielen; klaaggeesten plegen snuivend en huilend tegen den schoorsteen op te

zweven, als de lekkere pittige brandgeur van knetterende basten door de schouwpijp krinkelt.

Als zo'n bastenruiter omwaait of bezwijkt, dan sterft na drie dagen een teenboer. In heete Augustusnachten druipt wel eens zwartachtig bloed uit de verschrompelde droge basten; dat is, zeggen de oude mannen met plechtig handgebaar, dat is het levensbloed van de arme schillers, geofferd aan den gierigen teenboer. En het vloeit daar, om wraak in de hemel.

Ja, deze landsche verbeelding voel ik mee. Zwaar is de arbeid van het teenschillend daggeldersgezin en maar mager het loon. En toch wordt er weinig gemurmureerd achter de ijzers; ach, de behoeften dezer menschen zijn zoo gering. Hooguit zingen ze, de doorgaans nogal wilde daggeldersdochtertjes, pronke meidjes in donkere klee, nog te pril zijnd om reeds als stoepmeid naar de boeren te gaan. Gekke jonge gasten, in dienst op de hoeven, komen ten avond in de teenschilperken; ze stoeien met het lacherig meidevolk dat zich weert met de gekloofde zwarte schilstershanden, die zeer doen van het trekken aan de scherpe teenen. Ouwe mummelgroffies zitten dan wijs toe te zien; kopschuddend schieten ze nieuwen teenvoorraad uit; met kromme anker messen snijden ze de topteen af. Het kleingoed dat ze afschieten is voor het allerjongste volk, dat nu al te bedde is. Na hoe weinig jaren zal dat grut al weer vrijen?

Och, deze kindsche raarvergroeide werkdwergeren tellen de jaren al niet meer...nog twee, of mogelijk drie pillowsche broeken verslijten en dan gaan ze in den kuil. En dat niet achtend, in den gewissen dood niet gelovend, lachen en zoenen die wilde jonken.

Thans nog zijn de meisjes blij en tierig; na wat snelgaande jaren zitten ze wel neergedrukt in de barre grauwe zorgen van een daggeldersgezin. Winterarmoe volgt gewis na 't late herfstwerk op het land, als de koeien gedreven staan in de warme stallen bij de boeren. Even gewis volgt op dees onbezorgde dagen, voor dat meidenvolk de kreuning van 't moeizaamst leven.

En ze lachen toch onbezorgd, de wilde meidjes achter de schilijzers. Maar 't is dan toch ook voorjaar. Daarom, blijer en lossier worden alom de manieren, als de ijzers weer staan ingeslagen. Dan roert de nieuwe zoelte even die kinderlijke harten om.

Als de teenen zijn geschild, het mandengoeid en de hoepteen in velerlei maten ofwel banden, dan gaan de eerste soorten (alsdan witgemaakt-goed genaamd) in bossen naar de mandenmakers en de rietmeubelfabrieken. De hoepteen wordt in de schuren van den teenboer gespleten in den splitzwingel, worden daarna door een rondeel gedraaid en ten einde in een ring van telkens kleiner wordende hoepels gewrongen, om alzoo tot losse hoepels dienstig voor kuipen en vaatjes, te worden afgeleverd. Enkele soorten hoepteen, het haringband en het doffe slieband, afkomstig van den groenen bindwilg, worden ongeschild gespleten en tot hoepels gedraaid. Die hoepels gaan naar de haringkuiperijen, hier en in Engeland.

Nog voor Sint Jan is het gansche teenbedrijf, dat enkele weken bijzondere tierigheid verleend aan de arme daggeldersbuurten achter de Lekdijken en in de Meijerij van IJsselstein, en den Albas, aan den kant. De mandenmakers slaan nog wel met de eeltige muizen van hun harde handen op 't wit-gemaakt goed, maar onderhand zweeten van Sint Jan af de daggelders in dat Turksche kleurentapijt, in het rijpe hooiland. En de hoepels zwerven door alle werelddelen, zwerven overal waar onze haring en margarine wordt gewaardeerd.

Andere, om botervaatjes geslagen, belanden in kelders van komenijswinkels.

Het jaar gaat door; de dagen worden langer en korten weer...met onweerhoudbaar zwiigend geweld rijpen de nieuwe rijzen in de geruchtlooze grienden, de toovertuinen van Holland tusschen de rivieren."

Naar aanleiding van bovenstaand hoofdstuk van Herman de Man raadpleegde ik een kenner die mij de volgende uitdrukkingen en de betekenis van gebruikte woorden uitlegde:

rijzen: rijsbosjes met een lengte van 1.50 tot 2.00 m, tegenwoordig maakt men er duinbosjes van, met name van rauwe zware teen;

hoephout: het mooiste hout in diverse lengtes, van kort naar lang, teutels 1 tot 1.25 m, lang kit tot 1.50 m, karreband tot 1.65 m, halfvaats tot 1.84 m, tonneband tot 2.25 m; er zijn diverse dikten en lengtes;

langs polderwegen: teen- en hoephout te water, ongeveer 30 cm in het water om uitdrogen te voorkomen, teen- en hoephout stonden op een rijlsbed, men schilde dan rondom 30 april;

splitzwingel: (streekbenaming) om hout te splitsen;

rondeel: buigmachine met leren band;

haringband: in de Biesbos heet dat half vaats;

slieband: grauw hout;

davidjes: kleinste teen;

de schillen werden gedroogd, eerst voorgedroogd en daarna ging een en ander op een grote schelf;

verschillende soorten messen: een stikmes om dunne teen van een stobbe ertussenuit te snijden (te stikken), een snijmes gebruikte men voor de hele struik en een hakoord om meerjarig hout van een struik af te hakken.

Wout Foppen

Mededelingen WISSENDAG STOKKEM

Op zondag 15 augustus wordt in Stokkem (België) de jaarlijkse wissendag gehouden. Er zullen weer vele vlechters hun vaardigheid tonen. Indien u een gelegenheid zoekt om collega's te ontmoeten en uw werk te tonen, kan u ook deelnemen aan de wissendag.

Het wordt weer een gezellige en leerzame dag in uw vakantie. In de Bakeman van augustus 1998 nr. 73, het tijdschrift van de Kunstkring Arnold Sauwen te Stokkem, wordt uitvoerig verhaald hoe het nieuwe beeld van de 'Struipster' tot stand is gekomen. Van 25 september 1993 tot 2 mei 1998 moest men het zonder de twijgshilster stellen. Een onfortuinlijke automobilist reed haar 's nachts van de sokken(!).

In een prachtig decor laat de nieuwe struipster in brons de eeuwenoude geschiedenis van Stokkem herleven. Ook dit beeld kunt u op 15 augustus bewonderen.

Van 9 t/m 13 augustus geeft Yvonne Knevels in Stokkem een cursus mandenmaken voor beginners en gevorderden. Inlichtingen en opgave: 0032-89-752171.

Als u in ons bulletin voorbeelden wilt laten zien van eigen vlechtwerk of vlechtwerk waar u enthousiast over bent of misschien vragen over hebt, stuurt u dan rustig uw foto's met beschrijving of vragen naar de redactie van dit bulletin.

In Zuid-Brabant, rond Eindhoven, gebeurt wat moois.

Daar wordt les in mandenmaken gegeven; niet aan tien, niet aan twintig, maar aan minstens veertig personen.

Wekelijks, gedurende de herfst en winter komt deze groep enthousiaste vlechters bij elkaar, de helft op de ene avond en de andere helft op de tweede avond. Dan wordt er, onder leiding van Jan Kelders uit Vessem en helpers, gewerkt met wilgenteen om manden van te maken of andere voorwerpen die in de belangstelling staan. Zelfs ander vlechtmateriaal dan wilg komt aan de orde. Steeds is er een thema waaraan meegedaan kan worden. De verschillende onderwerpen komen klassikaal aan de orde. Daarnaast kan men eigen keuzen maken, maar dan op eigen 'houtje'.

Deze 'afdeling Brabant' is goed georganiseerd: een heus bestuur met voorzitter, secretaris, penningmeester en een lid die voor het materiaal zorgt.

Men heeft besloten om allemaal donateur van onze stichting te worden en daar is de stichting weer heel blij mee.

Ook is ons bestuur enthousiast over deze ontwikkeling. Het enthousiasme is daar zo groot dat er een wachtlijst voor de cursus is ontstaan. Dat geldt natuurlijk niet voor aspirantleden voor onze stichting!

Dit kan een voorbeeld zijn voor andere delen in Nederland. Zo kan het werk van de stichting, in overleg, ruimer worden uitgedragen. Op de docentendag, elders genoemd in dit bulletin, was er ook een afvaardiging aanwezig om veel op te steken en ervaringen uit te wisselen.

Dit voorbeeld nodigt uit tot navolging.

Neemt u ook notitie van hun open dag, hieronder vermeld.

Voor schriftelijk contact het volgende adres:

Annelies Meulemans

Haver 33

5521 MS Eersel

TE KOOP: SCHILMACHINE VOOR WILGENTEEN

De schilmachine is compact en in zeer goede staat.

De aandrijving gebeurt electrisch, de motor werkt op krachtstroom. Er kunnen twee personen gelijktijdig aan werken.

Prijs f 1.100,- of BEF 20.000.

Voor meer informatie contacteer Yvonne Knevels,

tel.+fax: 0032-3-2320063.

In bulletin 93-1 wordt in een artikel over de bussel ook geschreven over een mand met afmetingen: doorsnede 27,5/22,5 cm, hoogte 27,5/14,5 cm, die rimpex wordt genoemd. Een naam die meer lijkt te passen bij een moderne kunststof dan bij een tenen mand.

In bulletin 97-2 staat op blz. 10 een foto van een witte mand die recht omhoog is gevlochten op het bovenste deel na dat naar binnen loopt. Met als onderschrift 'rimpeks'.

Ongetwijfeld dezelfde soort mand, gemaakt voor export naar Engeland.

De oorsprong van deze toch wat merkwaardige naam?

In het boek 'The Craft Industries' wordt bij een opsomming van manden die gebruikt werden voor transport, geschreven over 'rim-pecks' (for strawberries), in het Nederlands geschreven: rimpeks.

Rim laat zich vertalen met 'van een rand voorzien', terwijl peck een inhoudsmaat voor droge goederen is van 9,09 liter.

Een bushel (bussel) is 36,36 liter. Een peck is dus een kwart bushel. Speciaal voor aardbeien (strawberries)?

Is bekend waarom deze manden in dit model werden gemaakt, hoe ze werden gebruikt en of dit model ook in Nederland werd gebruikt?

Bron: G.Jenkins: The Craft Industries (1972)

Wim van Wingerden

VAREN IN EEN MANDJE

In het drijvend museum 'Schepen uit verre landen' in de Wijnhaven in Rotterdam is een oude coracle te zien die is bespannen met geteerd zeildoek.

In dit museum ligt ook een mandboot uit Vietnam met een diameter van ca. 100 cm. Deze is gemaakt van stroken gespleten bamboe en geheel dicht gevlochten. De mand is daarna ingesmeerd met een mengsel van cocosolie en koemest voor een goede waterdichtheid.

Deze boten zouden nog steeds in gebruik zijn in de kustwateren van Vietnam.

Wim van Wingerden

INFORMATIE CURSUSSEN

- Zundert** Weekcursus mandenmaken voor beginners en gevorderden o.l.v. Rien Stuyts.
Week 27: van 5 t/m 9 juli van 9.00-16.00 uur.
Inlichtingen en opgave bij Rien Stuyts, tel. 076-5976311.
- Op 13 september beginnen de cursussen van 8 lessen op maandag of woensdag, 's middags of 's avonds.
Inlichtingen en opgave bij Rien Stuyts, tel. 076-5976311.
- Heerde** Cursus mandenmaken o.l.v. Arie van 't Hoog op maandagen in september.
Inlichtingen en opgave: Creatief Centrum 'de Hank' in Heerde, tel. 0578-693214.
- Doetinchem** Cursussen o.l.v. Arie van 't Hoog.
Vijfdaagse cursus mandenmaken met mogelijkheid tot kamperen.
Week 31: van 2 t/m 6 aug.
Week 33: van 16 t/m 20 aug.
Week 35: van 30 aug. t/m 3 sept.
Inlichtingen en opgave: Maria Kuijpers, tel. 0575-467481.
- Cursus o.l.v. Arie van 't Hoog.
Op maandagen in november '99.
Inlichtingen en opgave: Maria Kuijpers, tel. 0575-467481.
- IJsselstein** Cursus mandenmaken van 2 uur o.l.v. Henk Hoogendoorn op 10 donderdagavonden.
Start in september.
Inlichtingen en opgave: tel. 0184-601615.
- Bunnik** Vlechtcursussen van één week o.l.v. drie docenten. Zie de speciale folder in dit bulletin.
- Cothen** Weekcursus mandenmaken van 12 t/m 16 juli o.l.v. Piet-Hein Spieringhs, f 60,- per dag.
Kleine camping aanwezig.
Inlichtingen en opgave: Piet-Hein Spieringhs, tel. 030-2201311.

- Het vlechten van ronde manden door A. Westendorp, Ir. W.D.J. Tuinzing en A.D. van 't Hoog. 40 blz. met foto-instructie. Code RM.
- Het vlechten van ovale manden door A. Westendorp, Ir. W.D.J. Tuinzing en A.D. van't Hoog. 192 blz. met foto-instructie en veel prachtige illustraties. Vaktermenlijst in 4 talen. Code OM.
- Geriefteen en andere bindmaterialen door Ir. W.D.J. Tuinzing. 40 blz. en foto's. Code GT.
- 'Willige Werken' van Jacq. van Someren. Kunstwerken met wilg. 31 blz. met kleurenfoto's. Code JS.
- 'Een mandeken van fine teenen...' van Mia Pot-van Regteren Altena. Een speurtocht naar plaatsen van herkomst van het fijnscheenwerk in West-Europa. 24 blz. met kleurenfoto's. Code MP.
- Voor cursusleiders: 3 instructiebladen van beginnersmandjes. Per tien sets van 3 bladen. Code IB.

Bovengenoemde uitgaven kunt u bestellen o.v.v. de code:

RM	f 10,-	+ f 2,50 porto	JS	f 10,-	+ f 3,50 porto
OM	f 25,-	+ f 5,- porto	MP	f 17,50	+ f 4,50 porto
GT	f 7,50	+ f 2,50 porto	IB	f 50,-	incl. porto

U maakt het bedrag over op giro 821761 t.n.v. Boeken Stichting Wilg & Mand, Bocht 7, 1601 JG Enkhuizen.

Na ontvangst van de betaling worden de boeken verzonden.

Bovendien te verkrijgen:

- ansichtkaart 'De tenen mand kan er tegen ' in kleur. Code TM, f 10,- per 10 stuks (incl. porto).
- ansichtkaart van het grafbord van het Utrechts mandenmakersgilde uit 1639. Code GB, f 10,- per 10 stuks + f 2,50 porto.
- labels met 'Nederlands Vlechtwerk'. De labels zijn te bestellen door mandenmakers die bij de stichting bekend zijn. Code: labels, f 20,- per 100 stuks (incl. porto).

De ansichtkaarten en labels zijn te bestellen per giro 2695726 t.n.v. Stichting Wilg & Mand, Meikade 1, 6744 TA Ederveen.

Voor Belgische lezers zijn de 3 boeken (RM, OM en GT) te koop bij de Fa F. de Vos-Salix, Eksaardedorp 19, B 9160 Eksaarde, tel. 09.3468040.

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken e.d.
- Het geven van bekendheid aan al deze activiteiten.

Donateur van de Stichting Wilg & Mand

U kunt de stichting steunen door donateur te worden.

U maakt f 30,- over op postgiro 2695726 t.n.v. penningmeester Stichting Wilg & Mand, 6744 TA Ederveen.

U ontvangt dan 4 x per jaar ons bulletin.

Het lenen van de boeken uit de bibliotheek van de stichting

Er bestaat de mogelijkheid om boeken uit onze bibliotheek te lenen. Hieraan zijn 3 voorwaarden verbonden:

1. het terugzenden is voor eigen rekening
2. de boeken dienen goed verpakt te zijn
3. het uitleentermijn is maximaal 2 maanden.

U kunt zich in verbinding stellen met Monique van Royen, zie voorin: beheer bibliotheek.

Mandencollecties zijn te vinden in:

Stadsmuseum IJsselstein, Walkade 2-4, tel. 030-6886800.

Open: woensdag t/m zondag van 13.00-17.00 uur

Rotacentrum Noordwolde, Manauplein 1, tel. 0561-431885.

Open: dinsdag t/m zaterdag 13.00-17.00 uur; in juli en augustus ook op zondag geopend.

Bezoekerscentrum De Wissen, Maaspark, B3650 Stokkem, tel. 00-32-89752171.

Open: 1 april tot 30 september 1998 op zaterdag en zondag van 14.00-18.00 uur en op werkdagen van 9.30-12.00 uur en van 13.30-18.00 uur.

KOPIJ BULLETIN

Redactie

De sluitingsdatum voor het inleveren van kopij voor bulletin 1999-2 is 15 april 1999.

MANDENMAKERTJE

*Inslag, doorslag, langzaam verder,
't Mandje moet vanavond klaar.
Wie zijn kostje wil verdienen,
Die moet werken, werken maar.
Inslag, doorslag, beste vriend, } bis
't Daaglijksch brood wordt zuur verdiend. }*

*Tik-tak, tik-tak, nog wat vaster.
Stevig moet het in elkaar;
Kleine gaatjes moogt ge vinden,
Groote wordt gij niet gewaar.
Tik-tak, tik-tak, ja, ik zeg: } bis
't Daaglijksch brood eischt overleg. }*

*Rits-rats, rits-rats, kleine stokjes
Steken hier en daar nog door.
Nu, ik wil je dan wel zeggen:
't Wordt een aardig mandje, hoor.
Rits-rats, koop het, klein of groot, } bis
Dan heb ik mijn daaglijksch brood. }*